

Ünite 6: Biyografi

Biyografi

“Biyografi”, otobiyografi ve monografiyi de içinde barındıran bir üst kavram olarak; sanat, edebiyat, tarih, politika vs. alanlarda tanınmış, sevilmiş; ülkesine ve bütün insanlığa veya belli bir sanat bilim alanına önemli katkılarda bulunmuş kişilerin yaşam öykülerinin yazılmasıyla ortaya çıkan edebiyat türüdür. Kelimenin kökü Latinceye dayanmaktadır. Biyo- Graphe (yaşamşekil) yaşamı anlatan yazı da denilebilir.

Kişiselliğin ön planda olduğu, buna bağlı olarak kişinin mutluluklarını, hüznlerini, başından geçenleri kendi yorumuyla anlatıldığı yazarın yaşam öyküsüne otobiyografi denilmektedir.

Biyografinin bir diğer alt kavramı olan monografi de ise ünlü bir kişinin bütün yaşamım, ortaya koyduğu eserleri ayrıntılı bir şekilde ele alan yazılardan oluşur.

Belirli bir kişiye ait verilen bilgiler kendi içerisinde bir mantığa dayanan (kronolojik, sayısal diğer veriler gibi) maddeler halinde veriliyor bunlarda bilgi ve belgelerle destekleniyorsa bu tip biyografilere Bilimsel Biyografi adı verilir.

Bilimsel biyografilerle Edebi biyografileri birbirinden ayıran nokta bakış açıdır. Bilimsel biyografiler nesnel bir biçimde ele alınırken, Edebi biyografiler böyle bir kaygı güdülmeksizin yazarın gözünden bakan öznel bir bakış açısıyla yazıya dökülür.

Bu iki biyografiden başka bunlardan farklı olarak Biyografik romandan söz edilebilir. Biyografi ve roman türünün arasında kurmacadan ibaret bir şahsiyet kahramanlaştırılıyorsa bu türün içerisine girer.

Kültür, edebiyat ve sanat dünyamızda çokça bulunan yazılardan olan “nekroloji” ise ünlü bir şahsiyetin ölümünden sonra onu tanıyanların gazete ve dergilerde onu tasvir eden ve her yönüyle anlatan yazılardır.

Bir yazarın kendince değerli saydığı kişiyi; karakterini, özelliklerini, fiziksel özelliklerini veya onda sevdiği özelliklerini onu tanımasa da yazdığı biyografi türüne “portre” denir. Fiziki ve Ruhsal portre olarak ikiye ayrılır.

Dünya Edebiyatında Biyografi

Yazıdan önce de biyografik eserlere rastlamak mümkündür. Bu, insanlarda duvarlara resim çizmek, veya heykel yapmak şeklinde hayat bulmuştur. Hem yazı olsun hem de resim veya heykel olsun hepsinin temelinde yatan biyografik eser oluşturma fikri insanın ölümlü olmanın karşısında var olma, anma, anlamlı kılma, kalıcı olma gibi insani bir duruş söz konusudur.

Yazısız örnekleri bir kenara bırakıp edebiyatın bir türü olarak biyografiyi ele aldığımızda, bağımsız bir tür olarak biyografinin öncüsü MS 46-120 yılları arasında yaşamış olan Yunanlı deneme, tarih ve biyografi yazarı Plut- arkhos gösterilmektedir. İlk biyografi örneği ise “Paralel Yaşamlar” adında çoğu tanınmış *23 Yunanlı ve 23 Romalı* nın karakter özelliklerinin üzerinde durulduğu eseridir.

Altıncı yüzyıl İngiltere’sinde hagio- graphi adı verilen aziz kimselerin hayatlarının anlatıldığı eserler yaygınlaşmıştır. Ortaçağ sonlarında ise Kralların ve Şövalyelerin biyografileri ağırlık kazanmaktadır.

Rönesansla birlikte artık sanatçılar, yazarlar ve Şairlerin hayatları biyografi konusu olmaya başlar. Giorgio Vassari ,William Roper, James Boswell bu dönemde önemli biyografiler kaleme almışlardır.

Ahbâr Kitapları Din ulularının hayatlarını, söylediklerini anlatan “ahbar” kitapları, birer biyografi sayılırlar.

Tabakât Kitapları Daha çok belli bir dönemdeki hadisçilerin hayatlarını anlatan kitaplar olmakla birlikte, bir bilim dalında belli zamanda yaşamış bilim adamlarının hayatlarını anlatan kitaplara da bu ad verilmektedir.

Vefeyatnameler Din büyüklerinin ve bazı meslek mensuplarının ölümleri üzerine yazılan ve onların hayatları hakkında bilgi veren kitaplardır.

İslam dünyasında devlet büyüklerinin biyografilerine tarih kitaplarında rastlamaktayız. Bunun yanı sıra peygamberlerin, din alimlerinin. Halifelerin hayatlarını anlatan siyerler de biyografik eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. Peygamber’in gazalarını anlatan Gazavât kitapları, onun çevresinde bulunanların hâl tercümesi

sayılabilecek ahbâr kitapları, hadis rivayetçilerinin, tefsircilerin, fakihlerin, imamların, âlimlerin, şairlerin, tabiplerin hâl tercümesi sayabileceğimiz tabakât kitapları, tezkire kitapları, menakıpnameler, şecere kitapları, vefeyatnameler, kısasü'l-enbiyalar biyografi edebiyatı bakımından zengin bir kaynak oluştururlar.

Türk Edebiyatında Biyografi

İslam kültüründen etkilenen Klasik Türk Edebiyatı'nda tezkire geleneği biyografi alanında zengin bir malzeme oluşturmaktadır. Bu gelenek Arap Edebiyatına dayanmaktadır. Arap edebiyatında Muhammed b. Sallam el- Cumâhi (Ö.865) tarafından Tabakâtu's- Şu'arâ adıyla verilmiş ve XII. yüzyıldan sonra Fars edebiyatına geçmiştir. Edebiyatımızda tezkire ilk olarak XV. yüzyılda Çağatay sahasında Ali Şir Nevayî tarafından yazılmıştır. Anadolu sahasında ise ilk örneği Sehi Bey (Heşt- Behişt) tarafından verilmiştir.

Tanzimat Dönemi'yle beraber Batılı ürünler ortaya çıkmaya başlar. Bu eserler genellikle belirli bir olgunluk kazanamamış geçiş dönemi eserleridir.

Cumhuriyet sonrası Türk Edebiyatında ise çeşitlilik ve zenginlik görülmektedir. Bunlardan bazı dikkat çekici olanları ise şunlardır.:

- Mithat Cemal Kuntay, Mehmed Âkif- Hayatı, Seciyesi, Sanatı (1939)
- Abdülhak Şinasi Hisar, İstanbul ve Pierre Loti (1958)
- Mithat Cemal Kuntay, Sarıklı İhtilâlcî Ali Suavi (1946)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk (1946)
- İbrahim Alaettin Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi(1945)
- Behçet Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü(1960)
- Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam (İsmet İnönü'nün yaşam öyküsü, 3 cilt, 1966- 1968)

Sadettin Nüzhet Ergun'unda biyografi alanında pek çok çalışması vardır. Bunlardan birkaçı; Gevheri (1928), Pir Sultan Abdal (1929), Mevlânâ (1932), Namık Kemal (1933), Aka Gündüz (1937), Ali Cânib (1937) gibi eserleridir. Biyografi alanında Asım Bezirci'de pek çok yazı bırakmıştır. Nurullah Ataç (1968); Orhan Veli Kanık (1967); Saba-hattin Ali (1974) bunlardan bazılarıdır.

Daha önceden de bahsettiğimiz Biyografik romanlara Cumhuriyet Dönemi'nde ilk defa 1932 yılında eski Milli Eğitim Bakanlarından Haşan Ali Yücel' in kaleminden çıkan "Goethe Bir Dehanın Romanı" nda rastlarız.

Oğuz Atay'ın "Bir Bilim Adamının Romanı" adlı eseri gerçek bir biyografik roman olma özelliğini taşır.

1980 sonrası biyografik roman tarzındaki eserlerde bir değişme görülür. Bu değişimi bazen Ayşe Kulin'in Adı: Aylin adlı romanındaki gibi bir akraba biyografisinde bazen de Hıfzı Topuz'un Mediha Sultanı anlattığı "Paris'te Son Osmanlılar" adlı romanında görmek mümkündür.

Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan bazı pörtler ise şunlardır:

- Yusuf Ziya Ortaç, Portreler (1960)
- Haldun Taner, Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (1979)
- Hakkı Süha Gezgin, Edebi Portreler (1939)
- Orhan Okay, Silik Fotoğraflar (2001)

Bunların dışında edebiyatımızda nekroloji alanında da oldukça fazla yazıya rastlamak mümkündür. Mesela Yahya Kemal'in, Ahmet Haşim'in, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Necip Fazıl'ın, Atilla İlhan'ın ölümleri üzerine yazılan nekrolojiler sayıca bir hayli fazladır.